

RAPOR / BELGE

TÜRKİYE, İSRAİL VE BOTAŞ:

**FİLİSTİN'DE SOYKIRIMI
BESLEYEN HAT**

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ
“Hakkı batıl ile örtüp bile bile gizlemeyin.”
Kur’an-ı Kerim, Bakara Suresi, 42. Ayet

RAPOR / BELGE

TÜRKİYE, İSRAİL VE BOTAŞ: FİLİSTİN’DE SOYKIRIMI BESLEYEN HAT

HAZIRLAYANLAR

DİRENİŞ ÇADIRI
ARAŞTIRMA KOMİSYONU
ADINA

ALPEREN GENÇOSMANOĞLU

EMİNE GÜNEŞ

İSMAİL DUMAN

YAYIN TARİHİ

EYLÜL 2024

İÇİNDEKİLER

<u>SUNUŞ</u>	02
<u>TÜRKİYE İSRAİL'E PETROL TAŞIMAYA MECBUR MU?</u>	04
<u>BAKÜ-TİFLİS-CEYHAN BORU HATTI NEDİR?</u>	05
<u>TİCARETİN HUKUKİ BOYUTU NEDİR?</u>	06
<u>ANLAŞMALARIN SÖMÜRGEÇİ NİTELİĞİ</u>	08
<u>GEREKÇE OLARAK "İNSAN HAKLARI"</u>	09
<u>YETKİ VE SORUMLULUK CUMHURBAŞKANLIĞINDA</u>	11
<u>SONUÇ VE SOMUT TALEPLER</u>	12
<u>DİPNOTLAR</u>	13
<u>KAYNAKÇA</u>	14

SUNUŞ

Bu belge, Türkiye'nin BOTAŞ aracılığıyla Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Boru Hattı üzerinden İsrail'e yapılan petrol sevkiyatının kapsamı, hukuki niteliği ve politik sonuçlarını incelemektedir. Özellikle Filistin halkına yönelik soykırım ve işgallerin artarak devam ettiği bir dönemde, Türkiye'den İsrail'e farklı oranlarda yapılan petrol sevkiyatında oynadığı kritik rolün insanî, politik ve hukuki sorumluluklarla çeliştiği ortaya konmaktadır. Bu belge, Türkiye'nin tarihi, insanî ve hukuki yükümlülükleri ışığında BOTAŞ'ın sorumluluklarını ele almakta ve BTC Boru Hattı üzerinden yapılan sevkiyatların acilen durdurulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Türkiye'nin Filistin halkının yanında durma gerekliliği, sadece ahlaki bir zorunluluk değil aynı zamanda insan hakları ve uluslararası hukuk bağlamında da kaçınılmaz bir sorumluluktur. Bu belgede, Türkiye'nin bu tarihi sorumluluğunun gereği olarak İsrail'e yapılan petrol sevkiyatını durdurması için elindeki hukuki dayanaklar ve siyasi sorumluluklar ele alınmıştır.

Bu belge, Türkiye'nin BOTAŞ aracılığıyla Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Boru Hattı üzerinden İsrail'e yapılan petrol sevkiyatının kapsamı, hukuki niteliği ve politik sonuçlarını incelemektedir.

Aynı zamanda emperyalist düzenin bölge ülkelerine dayattığı anlaşmaların bağlayıcı, kısıtlayıcı boyutları ortaya konarak 7 Ekim Aksa Tufanı'nın anti-emperyalist mücadele açısından tarihi önemi hatırlatılmaktadır.

Öte yandan Filistin halkının ve direnişinin siyonist ve emperyalist odaklara karşı tavır alınması gerektiğine dair talepleri sadece Gazze'nin kurtuluşuna odaklı değildir. Bu talepler aynı zamanda tüm dünyadaki kuşatmayı geriletecek bir direnişin gelişmesini de mümkün kılacaktır. Bu açıdan Türkiye'nin BOTAŞ üzerinden İsrail'e sağladığı petrolün durdurulması, Filistin'deki zulmün sonlanması yolunda kritik bir adım olacağı gibi anti-emperyalist mücadele açısından da önemli bir dönüm noktası olacaktır. Dolayısıyla bu belge, Türkiye'nin bu konuda derhal harekete geçmesi gerektiğine dair hayati bir çağrışı içermektedir.

Türkiye'nin BOTAŞ üzerinden İsrail'e sağladığı petrolün durdurulması, Filistin'deki zulmün sonlanması yolunda kritik bir adım olacağı gibi anti-emperyalist mücadele açısından da önemli bir dönüm noktası olacaktır.

TÜRKİYE İSRAİL'E PETROL TAŞIMAYA MECBUR MU?

Petrol, İsrail'in Filistin'de uyguladığı katliamları ve soykırımı 11 aydır sürdürebilmesini mümkün kılan stratejik ve vazgeçilmez ürünlerin başında geliyor.

Soykırımcı rejim, ihtiyacı olan petrol için **yaklaşık %95 oranında dışa bağımlı**. Başka bir deyişle İsrail'in bu soykırımı sürdürebilmesi, dünyadaki işbirlikçilerinin petrol tedarigi ile mümkün. İsrail'in petrolü hangi ülkelerden temin ettiğine baktığımızda ise en önemli petrol tedarik kanallarından birinin **Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı**'ndan geçerek Ceyhan'daki **BTC Haydar Aliyev Deniz Terminali**'nden tankerlere yüklenip deniz yoluyla İsrail limanlarına ulaşan Azerbaycan petrolü olduğunu görüyoruz.²

Filistin halkı İsrail tarafından tüm dünyanın gözü önünde on bir aydır soykırımı tabi tutulurken hiçbir anlaşma, çıkar ilişkisi ya da tazminat riski Türkiye toprak ve limanlarından İsrail'e petrol sevkiyatını meşru kılamaz. **Koşullar ne olursa olsun bu sevkiyatın durdurulması bir insanlık görevidir.**

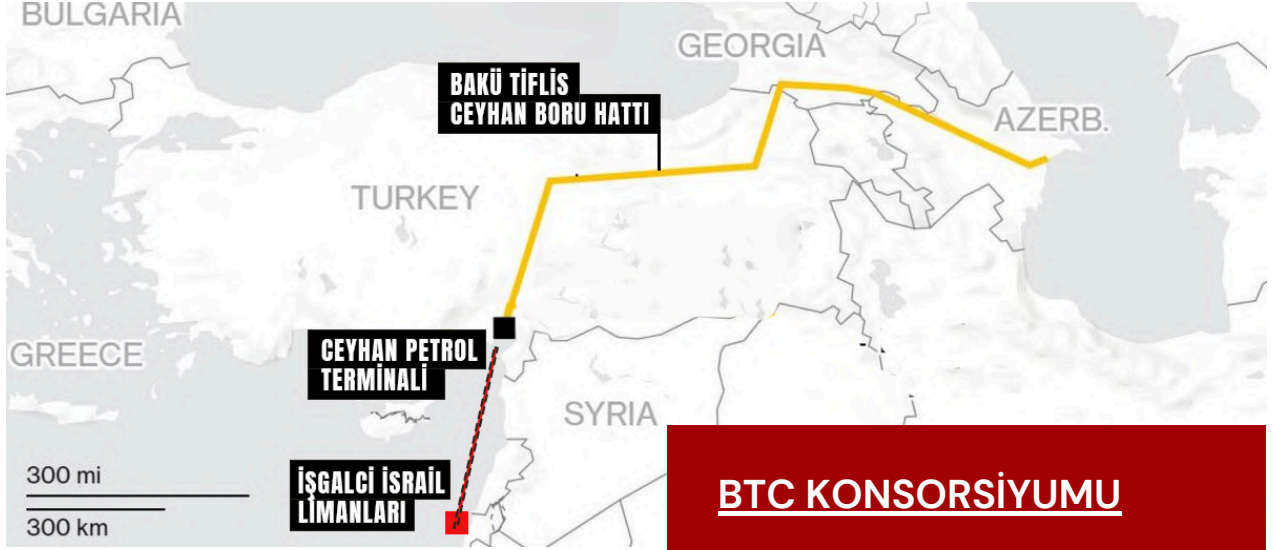
Türkiye, BTC Boru Hattı'na ilişkin görev ve sorumluluklarını düzenleyen hukuki belgeler çerçevesinde ve Uluslararası Adalet Divanı'nın ihtiyati tedbir kararlarına dayanarak petrol sevkiyatını durdurma konusunda gerekli hak ve yetkileri sahiptir.

FİLİSTİN'DEKİ SOYKIRIMI HANGİ PETROL BESLİYOR?

Soykırımcı rejim, ihtiyacı olan petrol için yaklaşık %95 oranında dışa bağımlı. Bu açıdan BOTAS kritik bir rol oynamaktadır.

BAKÜ-TİFLİS-CEYHAN BORU HATTI NEDİR?

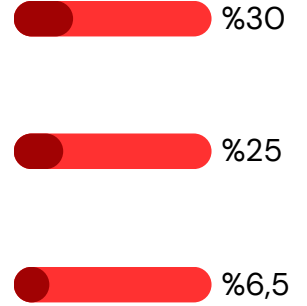

Boru hattına üç ülke ev sahipliği yapıyor: Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye. Hattın işletmesi BP liderliğinde kurulan Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Şirketi'ndedir.

BTC KONSORSİYUMU

ORTAKLIK PAYLARI

BTC şirketi 9 farklı ülkeyi temsil eden 11 şirketin oluşturduğu bir konsorsiyumdur. Konsorsiyumda en büyük pay sahipleri **30% ile BP ve 25% ile SOCAR**'dır.³ Türkiye'yi ise yaklaşık **6,5%'luk payı ile BOTAŞ** temsil etmektedir.

Türkiye 1778 km'lik boru hattının 1076 km'lik kısmına ve petrolün deniz ticaretine açılan noktasına ev sahipliği yapan ülke olarak kilit bir pozisyonda yer almaktadır.⁴

TİCARETİN HUKUKİ BOYUTU NEDİR?

BTC Boru hattının inşası ve işletilmesine ilişkin hukuki çerçeve iki tip anlaşmaya dayanmaktadır.

Bu anlaşmaların ilki 2000 yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye hükümetleri arasında imzalanan anlaşmadır. İkincisi ise **BP'nin yönetimindeki BTC Konsorsiyumu**'nun bahsi geçen üç ülke ile ayrı ayrı yapmış olduğu Ev Sahipliği anlaşmalarıdır.

Türkiye'yi bağlayan bu iki anlaşma, boru hattının işleyişinin ve BTC Şirketi'nin çıkarlarının ilgili ülkelerin egemenlik haklarından üstün tutulduğunu açıkça göstermektedir. **BTC şirketine verilen imtiyazlar kamu yararının ve ülke çıkarlarının üstünde tutulmuştur.**⁵

Hükümetler Arası Anlaşma'nın 2. Maddesinde geçen şu ifadeler durumun vahametini göstermektedir: *"Her Devlet; bu Anlaşma ile çelişen, Anlaşmayı zedeleyen veya engelleyen veya Devletin işbu Anlaşma veya diğer ilgili Proje Anlaşmalarına girme ve uygulama yeteneğini olumsuz etkileyen veya kısıtlayan bir iç yasa veya düzenlemeye veya bir uluslararası anlaşma veya muahedeye taraf olmadığını veya bunları uygulamak ve bunlara riayet etmekle hukuken yükümlü olmadığını beyan ve garanti eder."*⁶

2000'DE İMZALANAN ANLAŞMA ÖNEMLİ YÜKÜMLÜLÜKLER İÇERİYOR.

BTC şirketine verilen imtiyazlar kamu yararının ve ülke çıkarlarının üstünde tutulmuştur.

Türkiye ile BTC Şirketi arasında yapılan anlaşmaya göre, Türkiye projesinin “**ekonomik dengesini**” değiştirecek ve/veya “**istikrar**”ını bozacak her türlü hukuki işlem ve düzenlemeden **kaçınmakla mükelleftir**. Herhangi bir aksaklık ve gecikme halinde tazminat ödeme yükümlülüğü altındadır.

BTC Şirketi'nin çıkarları ve boru hattının işleyişi karşısında Türkiye'nin kamu yararını gözetme hakkı elinden alınmış durumdadır. **Türkiye'nin güvenlik, sağlık ve çevre konularından dahi olsa**, anlaşma çıkarlarını zedeleyecek hukuki düzenlemeler yapması yasaktır.

Türkiye projeyi etkileyecek her tür kararda ve beklenmeyen durumda tazminat yükümlülüğü altındayken, projenin ekonomik dengesi ve/veya istikrarı eğer şirket tarafından bozulursa anlaşma Türkiye hükümetini koruyucu bir özellik taşımamaktadır.⁷

ANLAŞMA ÇIKARLARI **HER ZAMAN ÖNCELİKLİ**

BTC Anlaşma koşulları Türkiye'nin güvenlik, sağlık vb. konular dahi olsa BTC'nin çıkarlarını öncelemeyi öngörmektedir.

Türkiye ile BTC Şirketi arasında yapılan anlaşmaya göre BTC'nin ekonomik dengesi ve istikrarı her zaman öncelikli.

Türkiye projeyi etkileyecek her tür kararda ve beklenmeyen durumda tazminat yükümlülüğü altında.

BTC YÖNETİMİ **BP ŞİRKETİ'NDE**

Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin ortağı olduğu proje İngiliz şirketi BP tarafından yönetiliyor.

ANLAŞMALARIN 'SÖMÜRGEÇİ' NİTELİĞİ

2000 yılında imzalanan iki anlaşma sonrasında uluslararası düzeydeki birçok insan hakları ve hak siyaseti örgütleri BP'nin uluslararası hukuku ve insan haklarını ihlal eden bu girişimleri karşısında eylemliliklere girişmiştir.

Uluslararası Af Örgütü 2003 yılında yayınlanan raporunda⁸ ilgili anlaşmalarda belirlenen şartlar dolayısıyla boru hattının inşasında ve işletilmesinde yaşanması çok muhtemel insan ve çevre hakları ihlallerini ortaya koymuştur.

Bu rapor ve pek çok başka insan hakları örgütünün çalışmaları uluslararası alanda ciddi bir kamuoyu oluşturmuş ve BTC Projesi'ne fon sağlayacak olan bazı uluslararası finans kuruluşların duraksamasına sebep olmuştur.

Ortaya konulan ciddi eleştirilere karşılık BP, iki yeni belgeyi sürece dahil etmek zorunda kalmıştır. İlk olarak, 2003 yılında "Ortak Beyanat Belgesi"⁹ BTC Şirketi ile üç ev sahibi devlet tarafından onaylanmıştır. İkinci olaraksa BTC Şirketi tarafından "İnsan Hakları Taahhüdü"¹⁰ adlı belge kendini bağlamak üzere tek taraflı olarak yayınlanmıştır.¹¹

Bu belgeler, devletlere, sömürgeci nitelik arz eden ilk iki anlaşmayla ortaya çıkan insan ve çevre hakları ihlallerini gidermeye dönük hak ve yükümlülükler sunmaktadır.¹²

ULUSLARARASI BASKILAR ANLAŞMANIN SÖMÜRGEÇİ NİTELİĞİNİ GÖZLER ÖNÜNE SERDİ

Projenin fon alması tehlikeye girmesi üzerine BP anlaşma koşullarına iki yeni belge eklemek zorunda kaldı. Bu belgeler sömürgeci nitelikteki anlaşmaya bir takım ek koşullar getirdi.

GEREKÇE OLARAK “İNSAN HAKLARI”

“İnsan Hakları Taahhüdü” belgesinin hüküm ve sonuç doğurması bu belgelerin muhatabı olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni yönetenlerin harekete geçmesiyle mümkündür.

Türkiye’nin İnsan haklarına, insanlık onuruna ve uluslararası hukuka uygun hamle yapması için başka bir ülke veya anlaşmaya ihtiyacı yok.

BTC Boru Hattı Şirketi’nin uymayı taahhüt ettiği ve resmi olarak onayladığı “İnsan Hakları Taahhüdü” belgesinin 2. maddesine göre BTC Şirketi “İlgili Ev Sahibi Hükümetin insan hakları, çalışma, sağlık ve çevre alanlarına ilişkin herhangi bir uluslararası anlaşma (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi dahil) kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmekten kaçındığı eylemleri nedeniyle ile ekonomik denge maddesi veya diğer benzer hükümleri kapsamında **tazminat talebinde bulunmayacağı**” yönünde açık bir taahhütte bulunmaktadır.

TÜRKİYE’NİN
AÇIK SOYKIRIM
SUÇUNA KARŞI
EYLEME GEÇMEK İÇİN
ANLAŞMAYA İHTİYACI
YOK.

BTC ŞİRKETİNİN
UYACAĞINI BEYAN
ETTİĞİ BELGELER
DİĞER TAAHHÜTLERİ
ASKIYA ALIYOR

İNSAN HAKLARI
TAAHHÜDÜ
BELGESİNİN
UYGULANMASI
HÜKÜMETİN HAREKETE
GEÇMESİNE BAĞLI

BTC HATTI ÜZERİNDEN PETROL SEVKİYATININ DURDURULMAMA NEDENLERİNDEN BİRİ DE "GÜVENİLİR ORTAK" İMAJINI ZEDELEMekten KAÇINMAKTIR.

OYSA ULUSLARARASI ADALET DİVANININ KARARI İLE SOYKIRIM EGEMEN DÜZEN AÇISINDAN DA ARTIK GÖZARDI EDİLEMEZ BOYUTLARDADIR.

Diğer taraftan Türkiye'nin BTC Hattı üzerinden petrol sevkiyatını engellemesinin "**güvenilir ortak**" imajına zarar vereceği endişesi dile getirilmektedir. Ancak, açık bir soykırıma sessiz kalmak telafisi imkânsız bir suç teşkil ederek tarihi bir sorumluluk doğuracak ve petrol sevkiyatını kesmekten çok daha büyük bir imaj ve itibar kaybına yol açacaktır.

BTC Hattı üzerinden İsrail'e ulaşan petrol rafinerilerde işlenerek İsrail ordusu için yakıtla dönüştürülüyor. **İsraili petrol şirketi Paz Oil'in 2023 yılında yayınladığı finansal rapora göre, İsrail'in Aşdot rafinerisinde ham petrolün işlenmesiyle elde edilen yakıt İsrail hava kuvvetlerinin kullanımına sunuluyor.**¹³ Delek ve Sonol isimli İsrail şirketleri ise, istasyonlarında **Hayfa rafinerisinden elde edilen petrolü İsrail kara kuvvetlerine ait askeri araçların kullanımına sunuyor.** İsrail'in limanlarına gelen petrolü rafinerilerinde işleyerek askeri güçlerinin kullanımına sunuyor olması, petrol sevkiyatını her ne gerekçe ile olursa olsun soykırımın ortağı haline getirmektedir.¹⁴

Bugün Türkiye'yi yöneten iktidara düşen açık sorumluluk, soykırımı mümkün kılan her türlü iş birliğini ve sevkiyatı derhal durdurmasıdır. Üstelik Uluslararası Adalet Divanı, sanık sandalyesindeki soykırımcı İsrail hakkında ara kararını da vermiş; soykırım egemen düzen açısından da artık gözardı edilemez bir boyut kazanmıştır.

YETKİ VE SORUMLULUK CUMHURBAŞKANLIĞINDA

Türkiye, bu tarihi yargılamanın ara kararlarını dikkate alarak ve "İnsan Hakları Taahhüdü"ne işlerlik kazandırarak üzerine düşeni yapmalı, ev sahibi olduğu Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'ndan işgalci terör şebekesi İsrail'e petrol sevkiyatını derhal durdurmalıdır.

BOTAŞ'ın bağlı olduğu Varlık Fonu'nu yöneten siyasi iktidar ivedilikle bu kararı alabilir ve devam eden petrol sevkiyatını durdurabilir.

Türkiye'nin Filistin'de devam eden katliamlardaki suç ortaklığından kurtulması ve gerçek anlamıyla soykırımcı İsrail'in karşısında yer almasının öncelikli adımlarından biri **BTC Boru Hattı üzerinden İsrail'e ulaşan petrolün durdurulmasıdır**. İsrail'e yönelik fiili bir yaptırım olacak bu adım bir yanıyla soykırıma karşı mücadele ve Filistin halkının yanında yer almak iken, öte taraftan **Türkiye'nin emperyalizmin ve küresel kapitalizmin boyunduruğunu kabul etmediğini ortaya koyan güçlü bir adım olacaktır**. Türkiye'deki siyasi iktidar bu açık ve haklı çağrımıza karşılık verene kadar ülkemizin içine düştüğü bu zilleti kabul etmeyen bizler Filistin direnişinin çağrısına kulak vererek mücadeleye devam edeceğiz.

BOTAŞ'IN BAĞLI OLDUĞU VARLIK FONU'NU YÖNETEN SİYASİ İKTİDAR SORUMLUDUR.

Türkiye "İnsan Hakları Taahhüdü"ne işlerlik kazandırarak üzerine düşeni yapmalı, Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı'ndan işgalci terör şebekesi İsrail'e petrol sevkiyatını derhal durdurmalıdır.

SONUÇ VE SOMUT TALEPLER

Bu belge, Türkiye'nin Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Boru Hattı üzerinden İsrail'e yaptığı petrol sevkiyatının Filistin'de yaşanan soykırım üzerindeki stratejik rolünü ortaya koymaktadır. Türkiye bu durumu göz önünde bulundurarak Filistin halkının yanında yer alacaksa somut adımlar atmalıdır. Aşağıda, bu belge doğrultusunda hayata geçirilmesi gereken somut talepler sıralanmıştır:

BOTAŞ'ın İsrail'e Yönelik Petrol Sevkiyatını Durdurması: 2003 yılında yayınlanarak Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı açısından hukuken bağlayıcılık kazanan İnsan Hakları Taahhüdü Belgesine, Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail'le ilgili ara kararlarına, Uluslararası Ceza Mahkemesi savcılığının İsrail yöneticilerini tutuklama taleplerine, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin ilgili maddelerine ve nihayet dünyanın özgür halklarının özgür vicdanlarına dayanarak BOTAŞ Azerbaycan petrolünün İsrail'e taşınmasına aracı olmayı derhal sona erdirmelidir.

Bu yolla, Türkiye soykırımcı İsrail'e desteğini azaltmakla birlikte emperyalist ve siyonist kuşatmanın dışına çıkabilmek için bir adım atmış olacaktır.

Uluslararası Kamuoyunu Bilgilendirme ve İşbirliği: Türkiye, İsrail'e yönelik petrol sevkiyatını durdurma kararını uluslararası kamuoyuna duyurmalı ve diğer ülkelerden de benzer adımlar atmasını talep etmelidir.

Filistin İçin Diplomatik ve Ekonomik Yaptırımlar: Türkiye, Filistin'de devam eden soykırıma karşı İsrail'e yönelik daha kapsamlı diplomatik ve ekonomik yaptırımlar uygulamalı, uluslararası platformlarda buna uygun davranmalıdır.

İsrail ile Tüm İlişkilerin Süresiz ve Koşulsuz Kesilmesi: Türkiye İsrail ile bütün siyasi, ekonomik ve askeri ilişkilerini askıya almalı, Siyonist rejimi kollayan NATO ve ABD üsleri kapatılmalı, Siyonist ve emperyalist odakların lehine bütün ilişkiler sonlandırılmalıdır.

DİPNOTLAR

1. ABD Ticaret Bakanlığı'na bağlı Uluslararası Ticaret Yönetimi'nin resmi web sitesinde verilen bilgiye göre İsrail petrol ihtiyacının yaklaşık 99%'unu ithal etmektedir. <https://www.trade.gov/energy-resource-guide-israel-oil-and-gas>
2. Kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan Oil Change International'ın geçtiğimiz ay (Ağustos 2024) yayınladığı rapora göre 21 Ekim 2023 - 12 Temmuz 2024 tarihleri arasında, yani soykırım devam ettiği süre boyunca İsrail'in en büyük ham petrol tedarikçisinin Azerbaycan olduğu görülmektedir. Bu tarihler arasında İsrail'e hangi ülkelerin ve şirketlerin petrol tedarığı sağladığına dair ayrıntılı bilgi içeren ilgili rapor için bkz. <https://www.oilchange.org/wp-content/uploads/2024/08/behind-the-barrel-august-2024-v3.pdf>. Azerbaycan'ın İsrail'e petrol tedarığını kendi resmi kaynakları üzerinden takip etmek isteyenler konuya ilişkin daha önce yapmış olduğumuz bilgilendirmeden yararlanabilirler; <https://twitter.com/direniscadiri/status/1798440467421417552>
3. Paylaştığımız veriler BTC Boru Hattı Şirketi'nin yöneticisi konumunda olan BP'nin resmi sitesinden alınmıştır. Ancak konsorsiyumda bulunan Norveç menşeli Equinor şirketinin yaptığı açıklamaya göre 19 Temmuz 2024 tarihinde imzalanan anlaşma uyarınca Equinor, BTC Boru Hattı Şirketi'ndeki %8.71'lik payının %7.96'sını SOCAR'a, %0.75'ini ise Hindistan menşeli bir firma olan ONGC'ye devretmiştir. Dolayısıyla bu güncel gelişme sonrasında SOCAR'ın BTC Boru Hattı Şirketi'ndeki hissesi %32.96'ya yükselmiş olmalıdır. Bu durum Azerbaycan devletinin resmi petrol şirketi olan SOCAR'ı, BTC Konsorsiyumu'nun en büyük hissedarı haline getirmiştir. Equinor şirketinin ilgili satışa ilişkin açıklamasına şu linkten ulaşabilirsiniz; <https://www.equinor.com/news/20231222-azerbaijan>
4. https://www.bp.com/tr_tr/turkey/home/topluluk/toplumsal-projeler/baku-tiflis-ceyhan-boru-hatti-sosyal-yatirim-programi.html https://www.bp.com/en_az/azerbaijan/home/who-we-are/operationsprojects/pipelines/btc.html <https://www.bil.gov.tr/teknik-bilgiler>
5. Kivılcım, Zeynep. "Ulus-Aşırı Şirketler Ve İnsan Hakları: Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Örneği". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 65/03 (Mart 2010), 87-122. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/35900>
6. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc084/kanuntbmmc084/kanuntbmmc08404585.pdf
7. Anlaşmalara dair daha ayrıntılı bilgi için bir önceki dipnotta yer verdiğimiz anlaşma metinlerini içeren linklere ve yine referans vermiş olduğumuz Zeynep Kivılcım'ın ilgili makalesine bakınız. Boru Hattı'nın durdurulması ve tazminatlar noktasında ülkemiz öyle çaresiz halde bırakılmıştır ki 6 Şubat 2023 tarihindeki deprem felaketi sonrasında Ceyhan'dan petrol sevkiyatı birkaç durdurulmak zorunda kaldığında burada tazminat doğmaması için mücbir sebep ilanını yapmak BP'ye kalmıştı: <https://www.enerjigunlugu.net/bp-ceyhandan-btc-petrolu-sevkiyatı-icin-mucbir-sebep-ilan-etti-52815h.htm>
8. https://www.amnesty.org.uk/files/baku_line_0.pdf
9. https://drive.google.com/file/d/1SF1ldRJ5KsirQtPF7DA2_by35mnQYV3p/view?usp=sharing
10. <https://thecornerhouse.org.uk/sites/thecornerhouse.org.uk/files/Human%20Rights%20Undertaking.pdf>. İlginçtir ki bu iki belgeyi de resmi web sayfasında "yasal anlaşmalar" başlığı açmış olan BP'nin sitesinde bulamadık! Ancak neyse ki BP'nin hukuksuzlukları üzerine çalışmaları olan sivil toplum oluşumu The Corner House'un sitesinden ulaşabiliyoruz.
11. Bu sürecin ayrıntılı bir anlatımı için Zeynep Kivılcım'ın daha önce referans vermiş olduğumuz ilgili makalesine bakılabilir.
12. Bu belgenin ortaya çıkışı ve BTC Şirketi'nin bunu onaylamak zorunda kalması uluslararası anlaşmalara ilişkin literatürde de şirketlere karşı toplumların yararını ve insan haklarını korumak noktasında ileriye dönük model olabilecek önemli bir vaka olarak görülmüştür. Hatta öyle ki küresel kapitalizmin hizmetindeki OECD, 2008 yılında yayınladığı Yatırım Politikaları Perspektifleri kitabında bu belgeye dair, yatırım projelerine "zarar verebilecek" bir potansiyel taşıdığına dair endişe belirtildiğini görüyoruz. https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-investment-policy-perspectives-2008_ipp-2008-en
13. <https://web.archive.org/web/20231217163308/https://paz.co.il/Uploads/investortools/ENGLISH/financeEng/2023/OR3-2023/PAZ%20OIL%20COMPANY%20LTD%20Q3.2023.pdf>
14. <https://www.idf.il/השירות-שלי/סוגי-השירות-בצה-ל/שירות-קבע/תחנות-דלק-צהל-רכב-צבאי-דלק/1>

KAYNAKÇA

1. ABD Ticaret Bakanlığı, Uluslararası Ticaret Yönetimi. "Israel Oil and Gas". <https://www.trade.gov/energy-resource-guide-israel-oil-and-gas> (Erişim Tarihi: Ağustos 2024).
2. Oil Change International. "Behind the Barrel: Israel's Oil Suppliers During the Genocide". <https://www.oilchange.org/wp-content/uploads/2024/08/behind-the-barrel-august-2024-v3.pdf> (Erişim Tarihi: Ağustos 2024).
3. BP Türkiye. "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Sosyal Yatırım Programı". https://www.bp.com/tr_tr/turkey/home/topluluk/toplumsal-projeler/baku-tiflis-ceyhan-boru-hatti-sosyal-yatirim-programi.html (Erişim Tarihi: Ağustos 2024).
4. BP Azerbaycan. "Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC)". https://www.bp.com/en_az/azerbaijan/home/who-we-are/operationsprojects/pipelines/btc.html (Erişim Tarihi: Ağustos 2024).
5. Kuvılcım, Zeynep. "Ulus-Aşırı Şirketler ve İnsan Hakları: Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Örneği". Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65/03 (Mart 2010), 87-122. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/35900>.
6. Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc084/kanuntbmmc084/kanuntbmmc08404585.pdf (Erişim Tarihi: Ağustos 2024).
7. BP. "BP Ceyhan'dan BTC Petrolü Sevkiyatı İçin Mücbir Sebep İlan Etti". <https://www.enerjigunlugu.net/bp-ceyhandan-btc-petrolu-sevkiyatı-icin-mucbir-sebep-ilan-etti-52815h.htm> (Erişim Tarihi: 6 Şubat 2023).
8. Amnesty International. "The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline". https://www.amnesty.org.uk/files/baku_line_O.pdf (Erişim Tarihi: Ağustos 2024).
9. The Corner House. "Human Rights Undertaking". <https://www.thecornerhouse.org.uk/sites/thecornerhouse.org.uk/files/Human%20Rights%20Undertaking.pdf> (Erişim Tarihi: Ağustos 2024).
10. OECD. "OECD Investment Policy Perspectives 2008". https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-investment-policy-perspectives-2008_ipp-2008-en (Erişim Tarihi: Ağustos 2024).
11. Uluslararası Af Örgütü. "Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı ve İnsan Hakları İhlalleri." <https://amnesty.org>
12. Uluslararası Adalet Divanı. "İsrail-Filistin İhtilafı Üzerine Ara Kararlar." <https://icj-cij.org>
13. BOTAŞ Resmi Web Sitesi. "Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı Projesi." <https://botas.gov.tr>
14. Filistin Yönetimi İnsan Hakları Komisyonu. "İsrail'in İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Yaptığı İnsan Hakları İhlalleri Raporu." <https://palestinianhrc.org>
15. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi. "Filistin'deki İnsan Hakları İhlalleri Üzerine Araştırma Komisyonu Raporu." <https://unhrc.org>
16. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. "Türkiye'nin İsrail ile İlişkileri ve Bölgedeki Gelişmelere Yönelik Açıklamalar." <https://mfa.gov.tr>
17. SOCAR (Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi). "BTC Boru Hattı Operasyonları ve Pay Sahipleri Bilgilendirme Raporu." <https://socar.az>
18. Equinor (Norveç Menşei Petrol Şirketi). BTC Hattı Eski Ortağı <https://www.equinor.com/news/20231222-azerbaijan>
19. İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW). "Orta Doğu'da Petrol ve Enerji Ticaretinin İnsan Hakları Üzerine Etkileri." <https://hrw.org>
20. Türkiye Varlık Fonu. "BOTAŞ'ın BTC Boru Hattındaki Yatırımları ve Faaliyet Raporları." <https://tvf.gov.tr>

Bu kaynaklar, raporda ileri sürülen iddiaların hukuki ve insani temellerini ele alan araştırma bulgularını ya da ilgili iddiaları içermektedir.

